

МІЖНАРОДНИЙ ЄВРОПЕЙСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ

НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ
«ЄВРОПЕЙСЬКА ШКОЛА БІЗНЕСУ»

Кафедра менеджменту та економіки

УЗГОДЖУЮ

Директор Навчально-наукового
інституту «Європейська школа
бізнесу»

"   "   О. Чатченко
2021 р.

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри менеджменту
та економіки

"   "   Ю. Ремига
2021 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ДЕРЖАВНЕ ТА РЕГІОНАЛЬНЕ УПРАВЛІННЯ

(шифр і назва навчальної дисципліни)

Рівень вищої освіти:	Перший (бакалаврський) рівень
Ступінь вищої освіти:	бакалавр
Галузь знань:	07 «Управління та адміністрування»
Спеціальність:	073 «Менеджмент»

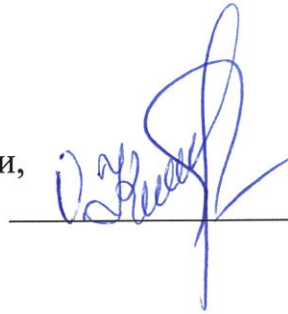
Київ – 2021

РОЗРОБЛЕНО ТА ВНЕСЕНО:

Приватний заклад вищої освіти «Міжнародний європейський університет».

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ:

доцент кафедри менеджменту та економіки,
кандидат економічних наук

О. Кузьменко

Робоча програма навчальної дисципліни обговорена та схвалена на засіданні
кафедри менеджменту та економіки,
протокол № 1 від «12» 12 2021 р.

Завідувач кафедри менеджменту та економіки Ю. Ремига

Плановий термін між ревізіями – 1 рік
Контрольний примірник

ВСТУП

Програма вивчення навчальної дисципліни «Державне та регіональне управління» складена відповідно до Стандарту вищої освіти України (далі – Стандарт) першого (бакалаврського) рівня галузі знань 07 «Управління та адміністрування» спеціальності 073 «Менеджмент».

Опис навчальної дисципліни (анотація). Знання та вміння, набуті при вивченні предмету можуть бути використані при формуванні загальнодержавної та регіональної економічної політики, при формуванні і здійсненні цілей, функцій і принципів державного управління та місцевого самоврядування, при реформуванні структури органів державної влади. Ознайомлення з закономірностями управління на державному та регіональному рівнях, з особливостями державного управління в різних сферах суспільного розвитку та на різних рівнях, з основами управління розвитком країни дасть можливість визначати пріоритетні напрями діяльності стосовно державного та регіонального управління

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітній рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 4	Галузь знань 07 «УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ»	<u>Вибіркова</u>	
Розділів – 2	Спеціальність: 073 «Менеджмент»	Рік підготовки	
Змістових розділів – 2		4-й	4-й
Загальна кількість годин – 120		Семестр	
		8-й	8-й
		Лекції	
		28 год.	4 год.
		Практичні	
	28 год.	2 год.	
Тижневе навантаження: аудиторних – 4 самостійної роботи студента – 4	Освітній рівень: Перший (бакалаврський) рівень	Самостійна робота	
		64 год.	114 год.
		Вид контролю:	
	<u>залік</u>	<u>залік</u>	

Предметом вивчення навчальної дисципліни є вивчення процесів та методів впливу на соціум з метою комплексного соціально-економічного та культурного розвитку держави, її окремих територій, а також забезпечення реалізації державної політики у відповідних сферах суспільного життя, створення умов для реалізації громадянами їх прав і свобод.

Міждисциплінарні зв'язки: навчальна дисципліна «Державне та регіональне управління» базується на знаннях таких дисциплін, як «Теорія організації», «Національна та регіональна економіка», «Глобальна та національна безпека».

1. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1.1. **Метою** викладання навчальної дисципліни «Державне та регіональне управління» є формування у студентів сучасного мислення та спеціальних знань у галузі управління на національному та регіональному рівнях; набуття умінь та формування компетенцій, необхідних для виконання функцій та реалізації повноважень органів державної влади і місцевого самоврядування.

1.2. **Основними завданнями** вивчення дисципліни «Державне та регіональне управління» є формування таких знань:

– опанування відповідної сукупності знань, вмінь та навичок, які повинні сприяти загально професійній підготовці майбутніх спеціалістів і забезпечити належне виконання ними покладених завдань у сфері управління;

– вироблення умінь та навичок здійснення оцінки комплексу проблем державного та регіонального управління;

– засвоєння підходів до побудови і удосконалення організаційної та функціональної структур органів виконавчої влади;

– вивчення методичних підходів до оцінки ефективності державного управління і місцевого самоврядування;

– засвоєння методичних підходів до побудови «дерева» цілей державного управління, підготовки та прийняття рішень в державному управлінні;

– засвоєння умінь та навичок застосування організаційно-функціональних механізмів регіонального управління, а також здійснення системи функцій менеджменту державного органу.

1.3. **Компетентності та результати навчання**, формуванню яких сприяє дисципліна (взаємозв'язок з нормативним змістом підготовки здобувачів вищої освіти, сформульованим у термінах результатів навчання у Стандарті).

Згідно з вимогами стандарту дисципліна забезпечує набуття студентами **компетентностей**:

Інтегральна компетентність	Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми, які характеризуються комплексністю і невизначеністю умов, у сфері менеджменту або у процесі навчання, що передбачає застосування теорій та методів соціальних та поведінкових наук.
Загальні компетентності	ЗК 1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні. ЗК 2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності та примножувати досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, його місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у

	розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.
Спеціальні (фахові, предметні) компетентності	СК 5. Здатність управляти організацією та її підрозділами через реалізацію функцій менеджменту. СК 6. Здатність діяти соціально відповідально і свідомо. СК 7. Здатність обирати та використовувати сучасний інструментарій менеджменту.

Деталізація компетентностей відповідно до дескрипторів НРК у формі «Матриці компетентностей».

Матриця компетентностей

№	Компетентність	Знання	Уміння / навички	Комунікація	Автономія та відповідальність
Інтегральна компетентність					
1.	здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми, які характеризуються комплексністю і невизначеністю умов, у сфері менеджменту або у процесі навчання, що передбачає застосування теорій та методів соціальних та поведінкових наук.	концептуальні наукові та практичні знання, критичне осмислення теорій, принципів, методів і понять у сфері професійної діяльності та/або навчання	поглиблені когнітивні та практичні уміння/навички, майстерність та інноваційність на рівні, необхідному для розв'язання складних спеціалізованих задач і практичних проблем у сфері професійної діяльності або навчання	донесення до фахівців і нефахівців інформації, ідей, проблем, рішень, власного досвіду та аргументації збір, інтерпретація та застосування даних; спілкування з професійних питань, у т.ч. іноземною мовою, усно та письмово	управління складною технічною або професійною діяльністю чи проектами; спроможність нести відповідальність за вироблення та ухвалення рішень у непередбачуваних робочих та/або навчальних контекстах; формування суджень, що враховують соціальні, наукові та етичні аспекти; організація та керівництво професійним розвитком осіб та груп; здатність продовжувати навчання із значним ступенем автономії
Загальні компетентності					
2.	Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.	концептуальні наукові та практичні знання, критичне осмислення теорій, принципів, методів і понять у сфері професійної діяльності та/або навчання	поглиблені когнітивні та практичні уміння/навички, майстерність та інноваційність на рівні, необхідному для розв'язання складних спеціалізованих задач і практичних проблем у сфері	донесення до фахівців і нефахівців інформації, ідей, проблем, рішень, власного досвіду та аргументації збір, інтерпретація та застосування даних;	управління складною технічною або професійною діяльністю чи проектами; спроможність нести відповідальність за вироблення та ухвалення рішень

	Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності та примножувати досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, його місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.		професійної діяльності або навчання	спілкування з професійних питань, у т.ч. іноземною мовою, усно та письмово	у непередбачуваних робочих та/або навчальних контекстах; формування суджень, що враховують соціальні, наукові та етичні аспекти; організація та керівництво професійним розвитком осіб та груп; здатність продовжувати навчання із значним ступенем автономії
Спеціальні (фахові, предметні) компетентності					
3.	Здатність управляти організацією та її підрозділами через реалізацію функцій менеджменту. Здатність діяти соціально відповідально і свідомо. Здатність обирати та використовувати сучасний інструментарій менеджменту.	концептуальні наукові та практичні знання, критичне осмислення теорій, принципів, методів і понять у сфері професійної діяльності та/або навчання	поглиблені когнітивні та практичні уміння/навички, майстерність та інноваційність на рівні, необхідному для розв'язання складних спеціалізованих задач і практичних проблем у сфері професійної діяльності або навчання	донесення до фахівців і нефахівців інформації, ідей, проблем, рішень, власного досвіду та аргументації збір, інтерпретація та застосування даних; спілкування з професійних питань, у т.ч. іноземною мовою, усно та письмово	управління складною технічною або професійною діяльністю чи проектами; спроможність нести відповідальність за вироблення та ухвалення рішень у непередбачуваних робочих та/або навчальних контекстах; формування суджень, що враховують соціальні, наукові та етичні аспекти; організація та керівництво професійним розвитком осіб та груп; здатність продовжувати навчання із значним ступенем автономії

Інтегративні кінцеві програмні результати навчання, формуванню яких сприяє навчальна дисципліна:

Програмні результати навчання	ПРН 1. Знати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського суспільства, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

	ПРН 2. Зберігати моральні, культурні, наукові цінності та примножувати досягнення суспільства, використовувати різні види та форми рухової активності для ведення здорового способу життя. ПРН 3. Демонструвати знання теорій, методів і функцій менеджменту, сучасних концепцій лідерства. ПРН 5. Описувати зміст функціональних сфер діяльності організації. ПРН 15. Демонструвати здатність діяти соціально відповідально та громадсько свідомо на основі етичних міркувань (мотивів), повагу до різноманітності та міжкультурності.

Результати навчання:

Після опанування дисципліни студент повинен

знати:

- теоретико-методологічні засади формування загальнодержавної та регіональної політики;
- закономірності управління на державному та регіональному рівнях; особливості державного управління в різних сферах суспільного розвитку та на різних рівнях;
- методичні та організаційні основи управління розвитком суспільства;
- існуючі моделі державного управління, вітчизняну систему та структуру органів державної влади та органів місцевого самоврядування, їх компетенції;
- законодавчі та нормативно-правові засади діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування;
- концептуальні засади реформування системи державного управління та місцевого самоврядування, напрями вдосконалення управління національним та регіональним розвитком.

уміти:

- самостійно застосовувати різноманітні форми державного та регіонального управління;
- самостійно обґрунтувати вибір організаційної форми управління;
- самостійно застосовувати методи управління соціально-економічним розвитком на державному та регіональному рівні;
- самостійно оцінити досягнутий рівень соціально-економічного розвитку на державному та регіональному рівні;
- самостійно розробити цільову програму розвитку та розраховувати показники оцінки її ефективності;
- самостійно використовувати сучасні інформаційні технології та прикладні програми для розв'язання різноманітних задач управління

2. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 120 год. 4 кредити ECTS.

ЗМІСТОВИЙ РОЗДІЛ 1

ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОГО ТА РЕГІОНАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ

Тема 1. Основні теорії державного управління.

Соціальна природа поняття «державне управління», його мета та зміст. Державне управління як системне суспільне явище. Системні характеристики державного управління. Теорія систем та управління. Фундаментальні процеси управління: планування, органи управління, зв'язок. Визначення моделі системи державного управління. Етапи формування моделі системи державного управління на основі системного підходу. Об'єкти державного управління як предмет вивчення. Основні теорії державного управління: економічна теорія держави; теорія суспільного вибору (суспільний договір, «фіаско держави», мінімізація трансакційних витрат); теорія соціології (теорія держави, соціальна структура суспільства, соціальна мобільність, статус і статусні ролі): теорія менеджменту (теорія раціональної бюрократії, організовані структури управління, розподіл праці в управлінських структурах, державне адміністрування).

Тема 2. Державна влада та державне управління.

Держава як суб'єкт управління суспільними процесами. Основні риси держави. Категорія влади. Державна влада як складова державно-владного механізму. Поняття та сутність функцій державного управління. Види функцій державного управління. Реалізація функцій в державному управлінні: основні проблеми. Державне управління як система, що розвивається. Рівні державного управління: загальнодержавне управління, управління на регіональному та місцевому рівнях. Суб'єкти та об'єкти державного та регіонального управління. Принципи державного управління, механізми їх прояву і використання. Цілі державного управління, їх юридичне та ресурсне забезпечення. Функціональна структура державного управління. Сутність і класифікація функцій державного управління. Характеристика загальних (основних) та спеціальних (спеціалізованих) функцій. Основні напрями діяльності в системі державного управління. Поняття та класифікація методів державного управління. Сутнісні характеристики (риси) організаційної структури державного управління. Унітарна та федеративна організація державного управління. Основи побудови організаційної структури державного управління. Моделі державного управління: світовий досвід. Структура державного управління у провідних країнах світу: інституційний, функціональний та організаційний аналізи; центральні, регіональні та місцеві органи управління, їх ієрархія, проблеми взаємодії. Використання зарубіжного досвіду державного управління у вітчизняній практиці.

Тема 3. Державне управління в окремих сферах суспільного розвитку.

Державне регулювання економіки, його цілі, функції, об'єкти. Роль держави у розвитку підприємництва. Державне регулювання структурної

перебудови національної економіки. Конкурентна та інноваційно-інвестиційна політика держави, методи та інструменти. Засоби впливу на розвиток промислового і сільськогосподарського виробництва. Регулювання обігу і торгівлі. Управління зовнішньоекономічним сектором. Особливості управління соціальною сферою. Соціальна політика держави: необхідність, сутність, цілі та принципи. Основні об'єкти та складові політики. Моделі соціальної політики. Методи впливу держави на розвиток соціальних відносин. Основні напрями соціальної політики держави щодо економічно активного населення. Діяльність держави щодо вразливих верств населення. Формування системи соціального захисту. Завдання державного регулювання розвитку елементів соціальної інфраструктури. Державне управління в адміністративно-політичній сфері. Види політики держави, їх цілі, принципи формування, інструкції. Національна безпека та державне управління. Специфіка управління у сфері культури та ідеології. Державне управління у сфері освіти, молодіжної політики, культури, науки, туризму, спорту, охорони здоров'я. Вплив держави на розвиток інформаційного простору, формування суспільної свідомості. Державне управління і сфера особистого життя людини.

Тема 4. Роль різних гілок влади у процесі державного управління.

Система органів публічної влади. Законодавча влада в системі державного управління. Поняття, склад і структура парламенту, його повноваження. Державне управління і виконавча влада: поняття, співвідношення, взаємозв'язок. Роль виконавчої влади в управлінні. Види органів виконавчої влади та питання їх класифікації. Уряд і державне управління. Судова влада у системі державного управління. Поняття і роль судової влади у суспільстві. Судові системи та судові органи. Здійснення судової влади. Сутність і види контролю у суспільстві. Контрольна влада у системі управління.

Тема 5. Державне управління на регіональному рівні.

Регіональне управління: сутність, цілі та специфіка. Історичні форми управління регіональним розвитком. Державна регіональна політика та політика територіально-адміністративних органів. Роль місцевого самоврядування у розвитку регіону. Основні напрями регіонального управління: управління природно-ресурсним потенціалом регіону, управління фінансовими, трудовими ресурсами. Вплив органів державної влади на промислове і сільськогосподарське виробництво в регіоні, функціонування регіональних ринків. Механізми реалізації регіональної політики держави: інституційно-правові, організаційні, фінансово-економічні, соціально-психологічні. Місцеві бюджети як фінансова основа економічного розвитку регіону. Державні та регіональні програми. Регіональне управління та місцеве самоврядування. Поняття та суть місцевого самоврядування. Його основні ознаки та принципи, моделі управління. Роль органів місцевого самоврядування у розвитку регіону. Централізація та децентралізація влади.

ЗМІСТОВИЙ РОЗДІЛ 2

КОНСТИТУЦІЙНІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ ТА ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ

Тема 6. Система органів державної влади в Україні: конституційні основи їх функціонування, роль в управлінні.

Історичний досвід державного управління в Україні. Конституційна модель влади в Україні. Верховна Рада та державне управління, інститут Президента та державного управління. Органи виконавчої влади України. «Субординація», «координація» і «реординація» між органами виконавчої влади. Центральні органи виконавчої влади. Міністерства та інші центральні органи виконавчої влади. Регіональні органи виконавчої влади. Місцеве самоврядування у державному управлінні України. Проблеми функціонування та напрями реформування.

Тема 7. Центральні органи виконавчої влади в Україні.

Центральні органи виконавчої влади (ЦОВВ) у системі державного управління. Історія формування і функціонування. Організаційна структура та завдання ЦОВВ, їх права, компетенція, функції. Кабінет Міністрів України як вищий орган виконавчої влади. Історичний аспект формування уряду України. Структура та порядок формування Кабінету міністрів України. Функціональні повноваження членів Кабінету міністрів України. Секретаріат Кабінету міністрів України, порядок формування, повноваження. Відповідальність Кабінету міністрів України. Акти Кабінету міністрів України. Міністерства України та їх повноваження. Державні комітети (державні служби) України та інші центральні органи виконавчої влади: їх статус, функції. Територіальні органи центральних органів виконавчої влади: права, компетенції, функції. Централізація та децентралізація у структурній організації державного управління.

Тема 8. Регіональні органи державного управління.

Місцеві державні адміністрації в системі державного управління. Основні завдання, правовий статус, компетенція місцевих державних адміністрацій. Повноваження, порядок формування та роботи місцевих державних адміністрацій. Структура місцевих державних адміністрацій. їх діяльність. Відносини місцевих державних адміністрацій у системі вертикальних та горизонтальних зв'язків. Управління факультативними територіальними одиницями. Господарсько-правовий механізм діяльності територій із спеціальним статусом.

Тема 9. Місцеве самоврядування та його особлива роль у державному управлінні.

Історичний аспект та конституційно-правові засади місцевого самоврядування в Україні. Державна політика у сфері місцевого самоврядування. Правовий статус органів місцевого самоврядування в системі

державного управління. Сучасна система місцевого самоврядування в Україні: територіальна громада, представницькі органи місцевого самоврядування, виконавчі органи місцевого самоврядування, посадові особи місцевого самоврядування. Особливості здійснення самоврядування в містах Києві та Севастополі. Всесвітня Декларація місцевого самоврядування, Європейська Хартія місцевого самоврядування та проблеми функціонування інституту місцевого самоврядування в Україні. Громадянин в державному управлінні. Поняття і основні характеристики громадянства. Права, свободи і обов'язки громадян: система закріплення. Взаємовідносини громадян і органів державного управління.

Тема 10. Внутрішня організація та управління органу державної влади.

Загальнотеоретичні аспекти організації роботи органів державної влади в Україні. Орган влади як об'єкт організації. Організація як процес і функція управління. Сутність і особливості менеджменту органу державної влади, регламент його діяльності. Стратегічне управління та формування програми діяльності органу державної влади. Функціональний аналіз та контролінг діяльності органу державної влади. Інформаційне та комунікаційне забезпечення внутрішньої організації органу державної влади. Підготовка та прийняття рішень в органах державної влади. Зв'язки з громадськістю в системі управлінської діяльності органу державної влади. Специфіка юридичної відповідальності в державному управлінні.

Тема 11. Державна служба в Україні.

Державна служба: поняття, риси, функції, принципи, види, організація. Система правових актів про державну службу та правовий статус державних службовців. Класифікація посад державних службовців. Проходження державної служби та управління державною службою. Атестація державних службовців. Етика поведінки державних службовців. Державна кадрова політика. Підготовка, перепідготовка та підвищення кваліфікації державних службовців. Бюрократія і бюрократизм у державному управлінні: світові тенденції та вітчизняна специфіка.

Тема 12. Ефективність державного управління. Державний контроль у сфері виконавчої влади.

Поняття ефективності в управлінні. Чинники та критерії ефективності державного управління. Загальна соціальна ефективність державного управління. Ефективність діяльності управлінських органів і посадових осіб. Економічна оцінка ефективності функціонування органу державної влади. Демократичні процедури визначення ефективності державного управління. Державний контроль у сфері виконавчої влади в Україні, його зміст та правові засади. Види контролю. Здійснення державного контролю щодо виконавчої влади з боку суб'єктів всіх гілок влади: парламентський контроль,

прокурорський нагляд, судовий контроль. адміністративний нагляд міліції. Громадський контроль за діяльністю органів державного управління.

Тема 13. Відносини органів публічної влади в системі управління.

Основні напрями взаємодії центральних та регіональних органів державної влади та органів місцевого самоврядування з трудовими колективами, підприємствами, установами і організаціями. Взаємовідносини органів державної влади й місцевого самоврядування із правоохоронними органами: органами Служби безпеки України, органами прокуратури, органами внутрішніх справ. Взаємодія державних органів та органів місцевого самоврядування з об'єднаннями громадян. Державні та адміністративні послуги з боку органів виконавчої влади, їх правове регулювання.

Тема 14. Розвиток системи державного та регіонального управління.

Проблеми взаємовідносин гілок державної влади в Україні у сфері управління. Державне та регіональне управління в контексті трансформаційних та глобалізаційних процесів. Соціально-ринкова трансформація України та завдання держави щодо форм ефективної системи управління на різних рівнях. Реформування системи державного управління відповідно до стандартів публічного адміністрування, прийнятих в Європейському Союзі та країнах розвинутої демократії. Суть та основні напрями адміністративної реформи в Україні. Концептуальні засади реформування центральних та місцевих органів влади, напрями вдосконалення управління регіональним розвитком. Базові форми децентралізації управління. Формування ефективної організації виконавчої влади як на центральному, так і на місцевому рівнях управління. Протидія корупції в органах державної влади та органах місцевого самоврядування. Створення сучасного нормативно-правового, наукового та інформаційного забезпечення системи державного управління; зміцнення та формування нових фінансово-економічних основ функціонування державного управління; створення сучасної системи підготовки та перепідготовки управлінських кадрів; оновлення інституціональної відповідальності у сфері державного та регіонального управління; запровадження раціонального адміністративно-територіального устрою.

3. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових розділів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
л		п	лаб.	інд.	с. р.	л		п	лаб.	інд.	с. р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовий розділ 1. Засади державного та регіонального управління												
Тема 1. Основні теорії державного управління.	9	2	2	-	-	5	9	2	-	-	-	7

Тема 2. Державна влада та державне управління.	8	2	2	-	-	4	7	-	-	-	-	7
Тема 3. Державне управління в окремих сферах суспільного розвитку.	8	2	2	-	-	4	7	-	-	-	-	7
Тема 4. Роль різних гілок влади у процесі державного управління.	8	2	2	-	-	4	7	-	-	-	-	7
Тема 5. Державне управління на регіональному рівні.	9	2	2	-	-	5	8	-	1	-	-	7
Разом за змістовим розділом 1	42	10	10	-	-	22	38	2	1	-	-	35
Змістовий розділ 2. Конституційні засади державної влади та державного управління в Україні												
Тема 6. Система органів державної влади в Україні: конституційні основи їх функціонування, роль в управлінні.	7	2	1	-	-	4	9	2	-	-	-	7
Тема 7. Центральні органи виконавчої влади в Україні.	7	2	1	-	-	4	7	-	-	-	-	7
Тема 8. Регіональні органи державного управління.	8	2	2	-	-	4	7	-	-	-	-	7
Тема 9. Місцеве самоврядування та його особлива роль у державному управлінні.	8	2	2	-	-	4	7	-	-	-	-	7
Тема 10. Внутрішня організація та управління органу державної влади.	8	2	2	-	-	4	7	-	-	-	-	7
Тема 11. Державна служба в Україні.	8	2	2	-	-	4	7	-	-	-	-	7
Тема 12. Ефективність державного управління. Державний контроль у сфері виконавчої влади.	8	2	2	-	-	4	7	-	-	-	-	7
Тема 13. Відносини органів публічної влади в системі управління.	8	2	2	-	-	4	7	-	-	-	-	7
Тема 14. Розвиток системи державного та регіонального управління.	10	2	2	-	-	6	9	-	1	-	-	8
Комплексне практичне індивідуальне завдання	6	-	2	-	-	4	15	-	-	-	-	15
Разом за змістовим розділом 2	78	18	18	-	-	42	82	2	1	-	-	79
Усього годин	120	28	28	-	-	64	120	4	2	-	-	114

4. ТЕМИ ЛЕКЦІЙ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Основні теорії державного управління.	2
2.	Державна влада та державне управління.	2

3.	Державне управління в окремих сферах суспільного розвитку.	2
4.	Роль різних гілок влади у процесі державного управління.	2
5.	Державне управління на регіональному рівні.	2
6.	Система органів державної влади в Україні: конституційні основи їх функціонування, роль в управлінні.	2
7.	Центральні органи виконавчої влади в Україні.	2
8.	Регіональні органи державного управління.	2
9.	Міське самоврядування та його особлива роль у державному управлінні.	2
10.	Внутрішня організація та управління органу державної влади.	2
11.	Державна служба в Україні.	2
12.	Ефективність державного управління. Державний контроль у сфері виконавчої влади	2
13.	Відносини органів публічної влади в системі управління.	2
14.	Розвиток системи державного та регіонального управління.	2
Разом:		28

5. ТЕМИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Програмою навчальної дисципліни семінарські заняття не передбачені.

6. ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Основні теорії державного управління.	1
2.	Державна влада та державне управління.	1
3.	Державне управління в окремих сферах суспільного розвитку.	2
4.	Роль різних гілок влади у процесі державного управління.	2
5.	Державне управління на регіональному рівні.	2
6.	Система органів державної влади в Україні: конституційні основи їх функціонування, роль в управлінні.	2
7.	Центральні органи виконавчої влади в Україні.	2
8.	Регіональні органи державного управління.	2
9.	Міське самоврядування та його особлива роль у державному управлінні.	2
10.	Внутрішня організація та управління органу державної влади.	2
11.	Державна служба в Україні.	2
12.	Ефективність державного управління. Державний контроль у сфері виконавчої влади	2
13.	Відносини органів публічної влади в системі управління.	2
14.	Розвиток системи державного та регіонального управління.	2
15.	<i>Комплексне практичне індивідуальне завдання</i>	2
Разом:		28

7. ТЕМИ ЛАБОРАТОРНИХ ЗАНЯТЬ

Програмою навчальної дисципліни лабораторні заняття не передбачені.

8. САМОСТІЙНА РОБОТА

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Основні теорії державного управління.	5
2.	Державна влада та державне управління.	4
3.	Державне управління в окремих сферах суспільного розвитку.	4
4.	Роль різних гілок влади у процесі державного управління.	4
5.	Державне управління на регіональному рівні.	5
6.	Система органів державної влади в Україні: конституційні основи їх функціонування, роль в управлінні.	4
7.	Центральні органи виконавчої влади в Україні.	4
8.	Регіональні органи державного управління.	4
9.	Міське самоврядування та його особлива роль у державному управлінні.	4
10.	Внутрішня організація та управління органу державної влади.	4
11.	Державна служба в Україні.	4
12.	Ефективність державного управління. Державний контроль у сфері виконавчої влади	4
13.	Відносини органів публічної влади в системі управління.	4
14.	Розвиток системи державного та регіонального управління.	6
15.	<i>Комплексне практичне індивідуальне завдання</i>	4
Разом:		64

9. ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ

Комплексне практичне індивідуальне завдання (КПІЗ) з дисципліни «Державне та регіональне управління» є формою наскрізних практичних завдань, виконання яких потребує засвоєння змісту конкретних тем з дисципліни та отримання навиків використання набутих знань шляхом проведення певних розрахункових завдань. Комплексне практичне індивідуальне завдання з дисципліни виконується самостійно кожним студентом (за обраним варіантом) і охоплює усі основні теми дисципліни. Виконання КПІЗ є одним із обов'язкових складових модулів залікового кредиту. Метою комплексного практичного індивідуального завдання (КПІЗ) є самостійне вивчення частини програмного матеріалу, систематизація, поглиблення, узагальнення, закріплення та практичне застосування знань студента з дисципліни та розвиток навичок самостійної роботи. КПІЗ є завершальною стадією теоретичної та практичної роботи з дисципліни та виконується на основі знань, умінь і навичок, отриманих у процесі лекційних та практичних занять і охоплює зміст навчальної дисципліни загалом. Основними завданнями виконання КПІЗ з дисципліни «Державне та регіональне управління» є:

– закріплення теоретичних основ державного та регіонального управління, що передбачає опрацювання науково-монографічної та навчальної літератури, лекційного матеріалу, спеціальних джерел інформації, незалежних джерел та рекомендацій неурядових аналітичних центрів;

– вироблення умінь та навичок здійснення оцінки комплексу проблем державного та регіонального управління в різних сферах суспільного розвитку;

– проведення діагностики чинників, тенденцій та проблем формування і реалізації складових державної і регіональної політики;

– оволодіння інструментарієм аналізу і оцінки функціонування органів державного управління різних ієрархічних рівнів, формування організаційної структури державного управління, формування цілей функціонування державно-управлінської системи, оцінки ефективності функціонування системи державного управління та місцевого самоврядування;

– набуття умінь практичного використання набутих знань для виконання аналітико-прогностичних, регулятивних, контрольних та інформаційно-комунікативних функцій державного та регіонального управління;

– засвоєння підходів до побудови і удосконалення організаційної та функціональної структур органів виконавчої влади різних ієрархічних рівнів та органів місцевого самоврядування. Відповідно до визначеної мети та системи завдань виконання комплексного практичного індивідуального завдання (КПІЗ) спрямоване на вироблення напрямів удосконалення державно-управлінського впливу та обґрунтування організаційно-функціонального механізму управління розвитком обраного об'єкта дослідження.

Об'єктом дослідження при виконанні КПІЗ можуть бути: напрям державної та регіональної політики, сфера державного та регіонального управління, соціально-економічні та суспільно-політичні процеси і явища, форми та методи державно-управлінського впливу на різних ієрархічних рівнях влади. Вибір об'єкта дослідження здійснюється студентом самостійно згідно рекомендованого переліку за поданими варіантами, а також може бути запропонований власний варіант (за науковими інтересами студента) за обов'язкового погодження із викладачем. Виконання КПІЗ відбувається на протязі всього семестру. Оформлення результатів виконання КПІЗ здійснюється у формі аналітичної записки, яка повинна містити:

- вступ (визначення мети та завдання дослідження);
- виклад основного матеріалу за вищевказаними етапами;
- висновки, узагальнення та пропозиції;
- проект управлінського рішення;
- список використаної літератури.

Теми:

1. Організаційна структура державного і регіонального управління
2. Місцеві державні адміністрації в системі державного управління
3. Місцеве самоврядування в системі регіонального управління
4. Реформування організаційної структури державного і регіонального управління
5. Інформаційне та комунікаційне забезпечення внутрішньої організації державного і регіонального управління в Україні.

6. Зв'язки з громадськістю в системі управлінської діяльності державного органу

10. САМОСТІЙНА РОБОТА

Опрацювання лекційного матеріалу, навчальної літератури, спеціальних джерел інформації, незалежних джерел та рекомендацій неурядових аналітичних центрів.

Оволодіння інструментарієм аналізу і оцінки функціонування органів державного і регіонального управління, формування організаційної структури державного і регіонального управління, формування цілей функціонування державно – управлінської системи, оцінки ефективності функціонування системи державного і регіонального управління.

Виконання комплексного практичного індивідуального завдання за темами.

11. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

При викладанні навчальної дисципліни «Державне та регіональне управління» застосовуються інформаційні та практичні методи навчання: класичні лекції, лекції-дискусії, практичні заняття, консультації з виконання самостійної та індивідуальної роботи студентів, а також виконання рефератів, підготовка коротких повідомлень на основі додаткової літератури курсу, письмові завдання.

Методи навчально-пізнавальної діяльності: пояснювально-ілюстративний метод, репродуктивний метод, метод проблемного викладу, частково-пошуковий або евристичний метод, дослідницький метод.

Методи стимулювання й мотивації навчально-пізнавальної діяльності: індуктивні і дедуктивні методи навчання, методи стимулювання і мотивації навчання.

12. МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Відповідно до плану вивчення дисципліни «Державне та регіональне управління» передбачається проведення поточного та підсумкового контролю:

- поточний контроль передбачає проведення опитування під час практичних занять;
- контроль виконання КПЗ та інших видів робіт;
- підсумковий контроль реалізується у вигляді заліку.

Методи контролю:

1. Оцінювання знань студента під час практичних занять.

2. Виконання завдань для самостійної роботи.
3. Виконання КПІЗ.
4. Проведення проміжних тестів.
5. Проведення поточного контролю.
6. Проведення підсумкового заліку.

13. ФОРМА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ УСПІШНОСТІ НАВЧАННЯ

Формою підсумкового контролю є **залік**, який складається очно в період призначений деканатом або за індивідуальним графіком, який затверджується навчальним планом. Основною формою підсумкового контролю є тестування, робота над практичним завданням та співбесіда.

14. СХЕМА НАРАХУВАННЯ ТА РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ СТУДЕНТИ

Оцінювання окремих видів виконаної студентом навчальної роботи з дисципліни «Державне та регіональне управління» здійснюється в балах відповідно до табл.14.1. Виконані види навчальної роботи зараховуються студенту, якщо він отримав за них позитивну рейтингову оцінку.

Таблиця 14.1

Розподіл балів оцінювання успішності студентів з навчальної дисципліни

Розділ I															Розділ II Підсумковий контроль	Всього
Поточне тестування та самостійна робота																
Змістовий розділ 1					Змістовий розділ 2											
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12	T13	T14	КПІЗ		
-	-	5	5	5	-	5	5	-	5	5	5	5	5	10	40	100

*T1, T2, ..., T14 – теми занять

**КПІЗ – Комплексне практичне індивідуальне завдання

Поточне оцінювання знань студентів проводиться протягом семестру у наступних формах: усного опитування студентів на практичних заняттях та оцінки рівня їх знань; перевірки правильності розв'язання практичних задач; експрес-опитування (в усній чи письмовій формі).

Загальна оцінка знань студентів за поточним контролем

Результати поточного контролю знань студентів в цілому (за усіма формами робіт) оцінюються в діапазоні від **0** до **60** балів. Студент допускається до підсумкового контролю за умови виконання вимог навчальної програми та у разі, якщо за поточну навчальну діяльність він набрав не менше **36** балів.

Підсумкове оцінювання знань студентів

Підсумкове оцінювання знань студентів проводиться у формі **заліку**.

Максимальна кількість балів, яку можна отримати на заліку складає **40** балів (див. табл. 14.2).

Таблиця 14.2

**Розподіл балів оцінювання при підсумковому контролі
з навчальної дисципліни**

Оцінка в балах за поточне оцінювання	Оцінка в балах за підсумкове оцінювання	Оцінка за національною шкалою
54-60	36-40	Відмінно
45-53	30-35	Добре
36-44	24-29	Задовільно
менше 36	менше 24	Незадовільно

Під час оцінювання відповіді на окреме питання додатково враховуються допущені недоліки та помилки, якими вважаються: неохайне оформлення роботи (не загальноприйняті скорочення, незрозумілий почерк, використання олівців замість чітких чорнил) (мінус **2** бали); неточності в назвах окремих економічних категорій та понять (мінус **4** бали).

Критерії оцінювання відповіді на теоретичні питання білету:

1. Повна відповідь на питання, яка оцінюється **«відмінно»**, повинна відповідати таким вимогам:

- розгорнутий, вичерпний виклад змісту даної у питанні проблеми;
- повний перелік необхідних для розкриття змісту питання економічних категорій та законів;
- здатність здійснювати порівняльний аналіз різних теорій, концепцій, підходів та самостійно робити логічні висновки й узагальнення;
- уміння користуватись методами наукового аналізу економічних явищ, процесів і характеризувати їхні риси та форми виявлення;
- демонстрація здатності висловлення та аргументування власного ставлення до альтернативних поглядів на дане питання;
- використання актуальних фактичних та статистичних даних, знань дат та історичних періодів, які підтверджують тези відповіді на питання.

2. Відповідь на питання оцінюється **«добре»**, якщо:

- відносно відповіді на найвищий бал не зроблено розкриття хоча б одного з пунктів, вказаних вище (якщо він явно потрібний для вичерпного розкриття питання) або, якщо:

- при розкритті змісту питання в цілому правильно за зазначеними вимогами зроблені окремі помилки під час: використання цифрового матеріалу.

3. Відповідь на питання оцінюється **«задовільно»**, якщо:

- відносно відповіді на найвищий бал не зроблено розкриття чотирьох чи більше пунктів, зазначених у вимогах до нього (якщо вони явно потрібні для вичерпного розкриття питання);

- одночасно присутні чотири чи більше типів недоліків, які окремо характеризують критерій оцінки питання;

– висновки, зроблені під час відповіді, не відповідають правильним чи загально визначеним при відсутності доказів супротивного аргументами, зазначеними у відповіді;

– характер відповіді дає підставу стверджувати, що особа, яка складає іспит, не зовсім правильно зрозуміла зміст питання чи не знає правильної відповіді і тому не відповіла на нього по суті, допустивши грубі помилки у змісті відповіді.

З урахуванням вищевикладеного результати заліку оцінюються в діапазоні від **0** до **40** балів для студентів. При цьому, якщо відповіді студента на заліку оцінені менше ніж на 30%, він отримує незадовільну оцінку за результатами заліку та незадовільну загальну підсумкову оцінку. Загальна підсумкова оцінка з дисципліни складається з суми балів за результати поточного контролю знань та за виконання завдань, що виносяться на залік.

Загальна підсумкова оцінка не може перевищувати **100 балів**. Загальна підсумкова оцінка в балах, за національною шкалою та за шкалою ECTS заноситься до заліково-екзаменаційної відомості, навчальної картки та залікової книжки студента (див. табл. 14.3).

Таблиця 14.3

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90-100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
66-73	D	задовільно	
60-65	E		
30-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
1-29	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

15. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

- робоча навчальна програма дисципліни;
- плани лекцій, практичних занять та самостійної роботи студентів;
- методичні матеріали, що забезпечують самостійну роботу студентів;
- тестові та контрольні завдання до практичних занять;
- перелік питань та завдань для поточного і проміжного контролю знань з дисципліни;
- перелік питань до заліку, завдання для перевірки практичних навичок під час заліку.

16. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна (базова):

1. Авер'янов В.Б. Державне управління: європейські стандарти, досвід та адміністративне право / В.Б.Авер'янов. - К.: Юстиніан, 2007. - 288 с.
2. Державне управління: проблеми адміністративно-правової теорії та практики / за заг. ред. В.Б. Авер'янова. - К.: Факт, 2003. - 384 с.
3. Мельник А.Ф. Державне управління : підручник / А.Ф.Мельник, О.Ю.Оболенська - К. : Знання, 2009. - 582 с.
4. Круш П. В. Регіональне управління: навч. посіб. / П.В.Круш, О.О.Кожемяченко— К.: ЦУЛ, 2007. – 248 с.
5. Лазор О.Д. Основи місцевого самоврядування: навч. посіб. / О.Д.Лазор. - К.: ЦУЛ, 2003. - 432 с.
6. Пашута М.Т. Прогнозування та програмування економічного і соціального розвитку: навчальний посібник. / Пашута М.Т. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 408 с.

Допоміжна:

1. Костіна Н. І. Фінанси: Система моделей і прогнозів: Навчальний посібник./ Н. І. Костіна, А. А. Алексеев, О. Д. Василик - К.: Четверта хвиля, 1998. - 304 с.
2. Воронкова В.Г Менеджмент в державних організаціях : навч. посіб. / В.Г. Воронкова.- К.: Професіонал, 2004. - 256 с.
3. Ординський В.Л. Управління в органах виконавчої влади : навч. посіб. / В.Л. Ординський, З.Р. Кисіль, М.В. Ковалів. - К. : ЦУЛ, 2008. - 296 с.
4. Орловська Ю.В. Глобалізаційні впливи на регіональну економічну політику держав / Орловська Ю.В., Кобзар Н.І., Варламова О.А., Зайченко О.О., Дугінець Г.В. — Д.: Наука і освіта, 2005. — 213 с.
5. Бочок М.П. Управління регіоном: навч. посіб. / М.П.Бочок, М.П.Бутко, Д.І. Котельников – Чернігів: Сіверянська думка, 2001. – 280 с.
6. Стеченко Д.М. Управління регіональним розвитком: Навч. посіб. / Стеченко Д.М. - К.: Вища шк., 2000. — 223 с:
7. Уткин Э.А. Государственное и региональное управление. / Э.А.Уткин, А.Ф. Денисов — М.: ИКФ «ЭКМОС», 2002. — 320 с.
8. Василенко И.А. Административно-государственное управление в странах Запада: США, Великобритания, Франция, Германия: Учебное пособие. Изд. 2-е, перераб. и доп. / И.А.Василенко — М.: Издательская корпорация «Логос», 2001. — 200 с.

17. ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ:

1. Офіційний сайт Верховної ради України. Законодавство України // Електронний ресурс. — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/main/index>.

2. Урядовий портал. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України // Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua>.
3. Офіційне Інтернет-представництво президента України // Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents>.
4. Офіційний сайт студентської електронної бібліотеки «ЧИТАЛКА» // Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://chitalka.info>.
5. Офіційний сайт онлайн-бібліотеки освітньої та наукової літератури // Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://eduknigi.com>.
6. Сайт електронної бібліотеки підручників // Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://studentam.kiev.ua>.